

פרשת תשא

צִדְקַת תְּעֵשָׂה לַיְמִינָה – תְּשׂא

וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מִסֶּכֶה – על מה ולמה עֵגֶל דווקא?

השבת נזכה ב"ה, לקרוא בפרשת תְּשׂא, בה מספרת לנו התורה על חטא העֵגֶל. אלמלא מדובר במקרא מפורש, כי אז קשה היה לנו העלות על הדעת, שעם ישראל שיצא ממצרים ועבר בים סוף בחרבה, שניצב במעמד הר סיני ושמע באוזניו, מפי הגבורה, "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עֲבָדִים; לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי", שעם זה, פונה אל אהרן בדרישה, "קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ". קטנים אנו מלשפוט את דור הנפילים - דור המדבר, הקרויים גם "דור דעה", שראויים היו בקומתם לכל דבר בו זכו. אך עדיין יש מקום לשאול, באשר לצורה בה מצטיירים הדברים בעינינו, לאחר כל הנסים, האותות והמופתים שעשה עימם הקב"ה. בלשון המעטה, היינו קוראים לזה כפיות טובה. ולכאורה, תמיהה גדולה מכל, יש להפנות לעבר אהרן, אחיו של משה. אהרן אינו מקל ראש בדבריהם של הפונים אליו, ובכך, הוא כמו נותן להם מקום. במקום ל"נפנף" אותם, הוא מבקש מהם "חומרי גלם" כדי שיוכל להיענות לדרישתם. וכאשר הם מצליחים לגייס את הזהב הנדרש, אהרן בכבודו ובעצמו, מתפנה מכל עיסוקיו כדי לעצב אותו, "וַיִּקַּח מִנְדָם וַיַּצֵּר אֹתוֹ בְּחָרִט". ומה מתקבל בסוף? "וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מִסֶּכֶה"! הייתכן שאהרן, ולימים הכהן הגדול, יעבור בגלוי על הדיבר השלישי של "לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל תְּמוּנָה...!"? ואם כבר לעשות, אז מדוע דווקא עֵגֶל, ולא משהו אחר? מה המיוחד שבֵּעֵגֶל, שאותו אולי רצה אהרן במודע, או שמא בתת-מודע, להביא לידי ביטוי?

המבקש לחטוא, אינו רשאי לחפש לעצמו נקודות זכות להצדקת מעשה העבירה, ולוא "כלשהו"! על דרך פנימיות וחסידות, דרישה זו מהאדם היא בתוקף כל עוד לא חטא, אך משחטא, ורק בדיעבד, רשאי הוא להניח שגם המעשה שעשה, חמור ככל שיהיה, אינו מעכב בעדו מלעשות תשובה. שהרי משמיים כמו "סייעו בידו" לעבור את העבירה שעבר, שהרי אילולא ניתנו חיות וכוח בידיו וברגליו בשעת מעשה, שוב לא היה יכול לעשות מאומה, ובפרט את העבירה שעבר. אם כן, כנראה שהיה עליו לרדת לשפל כזה, כי רק ממקום כל כך נמוך, הוא עשוי להבין את חומרת מצבו, להתפכח מעיוורונו, לתפוס את עצמו בידיים ולהתחיל למשות את עצמו מִהַבְּצָה הטובענית בה הוא שקוע.

רש"י מביא מדברי חז"ל כדי ליישב את השאלות העולות אצלנו באשר להתנהגות ה"תמוהה" של אהרן. ומסביר לנו רש"י, שכל מעשיו של אהרן, לא נעשו אלא כדי להקטין את הנזק שעלול היה להיגרם לבני ישראל בגין מעשיהם, וכדי ללמד עליהם זכות. חור, אחיינו של אהרן, ניסה אומנם להניא אותם מכוונתם, והוכיח אותם במסירות נפש, עד שקמו עליו והרגוהו. משהבין אהרן, שאם לא ישתף עימם פעולה יהרגו גם אותו, דבר שהיה מחמיר את מצבם כרוצחים, ומשאירם ללא מנהיג, הוא החליט "להישמע להם". אהרון מעדיף לתת מאוחר יותר את הדין במקומם, באמרו "מוֹטֵב שִׁיתְּלֶהּ בִּי הַסִּירְחוֹן (האשמה) ולא בהם". אהרן מנצל את הסכמתו, המאפשרת לו לעשות זאת בעצמו (ללא סיוע), "בכבוד ראש" ובמתנות, כיאה לחשיבות הנושא, בתקווה שמשה ישוב עוד בטרם יסיים. לכן, כדי לעכב את המהלך ככל שניתן, הוא מבקש מהם "פְּרָקוּ נְזָמֵי הַזֶּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּגִיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם", דוקא את התכשיטים של אלה שכלל, קשה להם להיפרד מתכשיטיהם, "וְהָבִיאוּ אֵלַי".

בחטא העגל אפשר למצוא סמנים רבים של ניסיון, בו מקבל היצר הרע אמצעי שכנוע וכלי עזר להטות את הדברים לצידו. משרואים הגברים שנשותיהם מסרבות לפרוק את התכשיטים, הם לא מבזבזים את זמנם על שכנוע או על מריבות, אלא "וַיִּתְּפַרְקוּ כָּל הָעָם אֶת נְזָמֵי הַזֶּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם", ומביאים את שלהם. כאשר ה"עֵרֶב רֵב" שעלה עם בני ישראל ממצרים, הכולל מכשפים וחרטומים, רואה את העֵגֶל, הוא קורא לעבר בני ישראל, "אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלֶיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם". אהרן עדיין אינו רואה בכך פריקת עולו של הקב"ה, אך כמו דורש זמן להיערכות נפשית מוקדמת, "וַיֹּאמֶר חַג לֵה' מָחָר".

איך מסתדרות שתי האמירות המתייחסות לעֵגֶל, "אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל" מחד, ו"חַג לֵה' מָחָר", מאידך? ומדוע נקרא העגל "אֵלֶּה" בלשון רבים, ולא יְהוָה, בלשון יחיד? לשם כך עלינו להבין תחילה מה עומד מאחורי בקשתו של העם, כי בעשיית עבירה, יש חשיבות גם לכוונה ולא רק לתוצאה. לפי הזוהר הקדוש, לא אהרן הוא שקבע את צורת העגל, אלא אהרון השליך את הזהב לאש כדי להיפטר ממנו, ובמעשה כשפים, יצא עגל הזהב. האם קשה לאהרן להתמודד עם פסל דומם, על שכמותו אמר דוד, "פֶּה לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יֵרְאוּ; אֵזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ...?" והרי מסורת אבותיו בידו, ומורשת נאה הנחיל לנו אברהם אבינו, בהוכחת הטמטום הכרוך בעבודת אלילים?! אלא שמעשה שטן היה כאן, כפי שהסיפור מתואר בתהילים, "וַיִּמְרֹוּ אֶת כְּבוֹדֶם (הקב"ה) בְּתַבְנִית שׁוֹר אֲכָל עֵשֶׂב". העֵגֶל שיצא מן האש, הפגין סימני חיות, נער כחמור ואף אכל עשב. השימוש במילה "אֵלֶּה" בלשון רבים, רומזת לפי הזוהר הקדוש, על היותו יצור כלאיים, תרכובת של זכר ונקבה, שחלקו הקדמי שור, ואחוריו של חמור.

מהו עֵגֶל? עֵגֶל הוא וּלְד של פרה, ובעצם פר קטן, שעדיין לא הגיע לעצמאות, והוא עדיין יונק וכרוך אחרי אמו. ומה מייצג השור ביהדות, שלא על דרך החיוב? התורה שבעל-פה מתחלקת לששה סדרים, שאחד מהם הוא סדר "חִזְקִין". חִזְקִין היא הראשונה שבסדר חִזְקִין פותחת במילים "אֲרַבְּעָה אַבֹּת נִזְקִים, הַשׁוֹר וְהַבָּעִרָה וְהַמְּבֵעָה וְהַתְּבַעֵר". המשנה מונה ארבע קטגוריות עיקריות השייכות לתחום החִזְקִין, ששתיים מתוכן קשורות לַשׁוֹר: "שׁוֹר" – כינוי לחזקים שהבהמה גורמת אגב הילוכה (דריסה), הפלה וכיו"ב), ו"הַמְּבֵעָה" (או "שׁוֹ") – חזקים שהבהמה גורמת בפיה, ע"י אכילה של צמחים או מזון שאינם שייכים לאדוניה. יש עוד היזק חמור לא פחות, שאינו מזכר במשנה זו "הַתְּבַעֵר", הנגחנות שעלולה לפגוע בבעלי חיים אחרים או באדם, ואף להמית חלילה. אך אם נסתכל על עֵגֶל, לא נוכל לראות או לייחס לו אף אחת מהתכונות "החזקות" הנ"ל, שהרי הוא בקושי עומד על רגליו, ונשרך אחר אמו, אז איזה חזק הוא כבר יכול כבר לגרום"? בפיו עדיין אינו יכול להזיק, שהרי עודנו יונק. ומה עם הקרניים? אלה נחבאות להן עדיין, מתחת לעורו התמים. בקיצור, קשה לראות בעגל את התולדות שתחולנה בו בהכרח עם הזמן.

ומדוע הוא קרוי 'עגל' דווקא, ולמה ירמוז שמו? אחד מהדברים המיוחדים את העגל הוא עינו הגדולות והעגולות, המפלבולות וקרועות לרווחה, וכמו מנסות להבין את מה שקורה "לעיניהן". מראה זה כה ייחודי לעגל, עד שהוא הוליד את הביטוי הספרותי "עיני עגל". ייחוסו של הביטוי לאדם בוגר, אינו אמור לדבר בשבחו. הביטוי בא לתאר מבע של תהייה וחוסר הבנה של המתרחש לעיניו, כעגל הבוהה במעשיהם של בני אדם. אך מה לכל זה ולחטא העגל? נפתח לשם כך צוהר למילה 'עגל', ונחלק אותה על דרך הגייתה לשתי הברות 'ע-גל'. האות עין מייצגת את העין הביולוגית, האיבר באמצעותו אנו ממשים את חוש הראייה הפיזי. הצירוף 'גל' מרמז על גילוי, של משהו נסתר. ואם נשוב לראשית הסיפור, נגלה שהכל החל בעצם בחיפוש אחר אבידה חשובה. "וַיִּרְא הָעַם כִּי בִשֵׁשׁ מִשֶּׁה לָרְדָת מִן הַקֶּהר", העם מייחל עד בוש לשובו של משה, כפי שהבטיח, אך בעיניים הגשמיות, על פי הפשט, הם אינם רואים אותו שב. המבחן שלהם לקיומו של משהו, הוא מבחן הראייה. אם אני רואה משהו בעיניים, אז הוא קיים, ומה שקיים רואים בעיניים. עגל – העין מגלה את המציאות. באמצעות העיניים נצליח להבין את המציאות המורכבת".

הם לא מבקשים להחליף את האלוקים חלילה, אלא, שעד לפני ארבעים יום עמד לצידם "מִשֶּׁה אִישׁ הָאֱלֹקִים", אדם, שראו אותו יום יום, והוא היה איש לכל דבר, שחסך להם את הצורך והקושי שבהתקשרות ישירה עם האלוקים. ועתה אבוי, "זֶה מִשֶּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה הָיָה לוֹ". משה הוא החסר להם, ואליו או למחליף הם נושאים את נפשם. הם צריכים דמות שניתן לראותה בעיניים ואף לעקוב אחריה, "קום עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹקִים אֲשֶׁר יִלְכּוּ לְפָנֵינוּ". ובמקרא בכלל, וגם בתורה, משמשת המילה "אלוקים" גם במשמעות של שופט או מנהיג, כפי שאומר הקב"ה למשה "רְאֵה נִתְתַּיֵּד אֱלֹקִים לְפָרְעָה וְאֶהְרֶן אֶחֱיָד יִהְיֶה נְבִיאָדָּ".

הבעיה היא בכך שכל זה מתרחש אחרי מעמד הר סיני, בו הם זוכים לגלות שכול מה שנראה בגשמיות, בעיני בשר, אינו אלא בגדר מסתיר על הפנימיות, על האלוקות השורה בכל. בהר סיני נתקיים בהם "וְכָל הָעַם רֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת", הם יכלו לראות אפילו את הקולות ואת המסר המובע בהם, והנה נפילה מאיגרא רמא לבירא עמיקתא. הם שוב רוצים להעמיד את העין הגשמית כאמצעי למבחן, כדרך היחידה לגילוי. והם "זוכים" ב"עגל מסכה", עגל שמסתיר (מסכה = מכסה) על האלוקות. עשיית העגל כמו מבטאת נסיגה רוחנית מהמקום הגבוה אליו זכו להגיע. תחילה הם אכן מונעים ע"י הרצון להשיג חלופה למשה, אך מרגע שהחלה ההסתרה, שבמתן מונפול לראייה הגשמית, ועד לעיוורון המוחלט, הדרך קצרה, "סרו מחר מן הדרך... וישתתחו לו וינבחו לו". חלק מהם מוסיפים ע"י ה"עגב רב" לראות בו גם חלופה לאלוקות. לאחר אכילה ושתייה, עם העגל, "ויקמו לצחק". יש מקום לשתף עוד חושים אחרים, "לעשות צחוק" מהמגבלות המיושנות שקיבלנו על עצמנו, מגבלות של צניעות ואיסורי עריות, "ובעצם למה לא לגלות?" ואם כן, אז למה לא יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו?" "כי היום הוא הנפשו", אז למה שלא נראה קצת מן "הפנימיות", מן האדום האדום? עם האוכל בא התיאבון ומתגברת השאיפה לחומרנות. כאן באים לידי ביטוי שני צדדים קשים ומהותיים שבעגל הזהב. האחד, היותו עשוי מזהב, מלשון 'זה-הב', השאיפה לקחת עוד, שאינה יודעת שובעה. המרכיב השני הוא הצד "החמורי" שבו, המטה לצד החומרנות.

ומה תיקונו של "עגל הזהב"? האם אנו אמורים להתהלך חלילה כעיוורים באפילה ולהתעלם ממראה עינינו? והלא חוש הראיה הינו אחד מהחושים המופלאים שבהם חנן אותנו הקב"ה, ומודים אנו לו על כך מידי יום, בברכת "פוקח עיוורים"? ועד כדי כך חשובה הראייה, עד שאמר חז"ל "הסומא חשוב כמת"? את התשובה לכך יכולים אנו למצוא אצל דוד המלך, נעים זמירות ישראל, שכמו הופך את סדר ההברות שבמילה 'ע-גל', בבקשו מהקב"ה "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך". העין הגשמית אינה תנאי הכרחי ומוקדם לגילוי. קיימות גם טעויות אופטיות למכביר. ואם הקב"ה אינו פוקח את עינינו לראות נכוחה, כי אז למרות "העיניים הבריאות" שיש לנו, נראה את הדברים עקום ונפעל חלילה, להיפך ממה שהגיון בריא מחייב. הגילוי הוא מאיתו יתברך, והעיניים אינם אלא אחד מהאמצעים בהם מעביר לנו הקב"ה את שפע האורות והמסרים הכרוכים בהן.

כן, עלינו להפנות את עינינו לכיוונים בהם נכון לחפש, ולא לכיוונים בהם עלולות עינינו ללקות בסנוורים או בעיוורון רוחני חלילה. לכן גם מזהירה אותנו התורה, שלא לתת עצמאות לעינינו, ולא להפקיד בידיהן את המושכות, "ולא תתורו אחר ללבבכם ואחרי עיניכם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם". עינינו ניתנו לנו כדי שתשמנה אותנו, על דרך הטוב, ולא כדי שנשמש כלי שרת בעבור חלילה, "העין רואה = הלב חומד = הגוף עושה את העבירה". כאשר האדם מבקש מהקב"ה שיסייע לו בגילוי האמת והטוב, כאשר האדם עושה שימוש בעיניו מבלי לחרוג מהוראות היצרן, המפורטות בתורת ישראל, כי אז הוא זוכה לגילוי אמיתי, לגלות טוב אלוקי בכל הקורה לו ובכל השובב אותו, לראות נפלאות.

דבר חסידות

חילופי מצוות

כאשר אדמו"ר הזקן (בעל התניא) שכר מלמד בעבור בנו (לימים אדמור האמצעי), אמר לו : אני מצווה במצוות "ולמדתם אתם את בניכם", ואתה מצווה לזון ולפרנס את בני ביתך. הבה נתחלף : אני אתן לך את צרכיך, כדי שתוכל לקיים את המצוה המוטלת עליך, ואתה למד עם בני. ודע לך : שכשם שמזון גשמי מחזק את הגוף ומקשרו בנפש (נותן לו חיות גשמית), כך גם המזון הרוחני, מחזק את הנשמה ומקשרה באלוקים חיים. אני אתן לך חלק ממזונות בני ביתך ואתה תתן לי מזונות בני.

(מעובד מתוך איגרות-קודש – האדמו"ר הרי"צ)

שבת שלום ומבורך

10 / 11

אם ברצונך קבל את הגיליון במייל או המסרון, אנא פנה אל hhananme@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.